

“De islam heeft nog steeds niet begrepen dat we in een multiculturele samenleving leven”

Mark Eyskens over een mogelijke botsing der beschavingen

door Annelien De Greef en Peter Saerens

Dat de terroristische aanslagen van 11 september 2001 de internationale politieke constellatie danig door elkaar hebben geschud, lijdt geen twijfel. Sommigen stelden ‘9/11’ zelfs voor als het einde van een periode van betrekkelijk vreedzame co-existentie en tevens de start van een nieuw tijdperk van confrontatie. Een van hen was Samuel Huntington, die al in 1993 apocalyptische botsingen tussen de diverse beschavingen had voorspeld in zijn *Clash of Civilizations*. Vandaag de dag wordt het argument van conflicterende beschavingen echter te pas en te onpas gebruikt in allerhande debatten zoals dat over de Europese uitbreiding, de Russische profileringsdrang of de Chinese expansie. Gezien zijn jarenlange ervaring als minister van Buitenlandse Zaken leek Mark Eyskens ons dan ook de geknipte persoon om dat alles in een juiste context te plaatsen.

Globalisering

“Ik geloof in clashes, maar of je dat nu een clash of civilizations moet noemen... Ik hoop dat het niet zover komt”, aldus de minister van Staat. Wanneer we spreken over een ‘Clash of Civilizations’ is de strijd tussen de westerse beschaving en de islamitische beschaving doorgaans het eerste waar we aan denken. Dat is niet onlogisch volgens Eyskens. “In de moslimwereld is een contrareformatie bezig tegen de westerse invloed, er is toenemende onverdraagzaamheid. Het gevaar is dat sommige moslimlanden de hand willen leggen op atoomwapens. Als ze daarmee beginnen spelen en andere landen chanteren kan het tot een escalatie komen met aan het einde een nucleair conflict. Dat zou natuurlijk catastrofaal zijn.” Toch hoeven zulke tegenstellingen niet noodzakelijk tot oorlog te leiden. “Een echte oorlog tussen beschavingen lijkt me

“Een echte oorlog tussen beschavingen lijkt me overtrokken”

overtrokken, want ook de moslimwereld is geen monolithisch blok. Er zijn tientallen soorten moslims. Wat wij te zien krijgen, is de islam van de sharia, maar dat is het topje van de ijsberg.” Ondanks de rijke islamitische cultuur ontsnapt ook de moslimwereld niet aan de invloed van de globalisering. Door die globalisering is er geen definitieve identiteit meer. Pure cultuur bestaat volgens Eyskens niet meer. “Er is alleen bastaardcultuur.” Ook de islam zal dus vroeg of laat moeten evolueren en het tijdperk van de moderniteit moeten binnentreden, zoals wij 200 jaar geleden hebben gedaan. “Dat is onvermijdelijk in een éénwordende wereld. Wat de islam nog altijd niet begrepen heeft, is dat we leven in een multiculturele samenleving.” Om een vreedzame samenleving te kunnen behouden, moet de islam dus gaan beseffen dat ze intercultureel moet worden. “Dat wil zeggen dat je een stukje van je eigen

identiteit afgeeft en vervangt door de identiteit van de andere, dat je de andere ook aanvaardt als andere, waardoor hij een stuk van jezelf wordt.” De kwestie Irak illustreert treffend hoe de moslimwereld zich nog steeds verzet tegen invloeden van buitenaf. Het democratische bestel dat de Amerikaanse president Bush er op poten wilde zetten kent geen maatschappelijk draagvlak. “Dat is een puur ketterse gedachte voor hen! Gezag komt van God, Allah is de almachtige! Bijgevolg zijn burgers die willen beslissen over de macht, pure godslasteraars.” Eyskens benadrukt dat ook wij die fase hebben meegemaakt in onze westerse geschiedenis. “We zijn er met horten en stoten overheen geraakt. Zij nog niet, en dat leidt tot wrijvingen.”

Een uitgebreid Europa

Niet alleen de moslimwereld moet inspanningen leveren om een eventuele botsing der beschavingen te voorkomen. Om die te vermijden is het volgens de minister van Staat van het grootste belang dat ook Europa zelf toenadering zoekt en verder uitbreidt. Europa mag voor hem

“Als ik u nu zeg dat over 30 jaar de Marokkanen misschien lid worden van de Europese Unie, dan lijkt dat crazy”

zelfs reiken tot Marokko en Tunesië. Vooral over Turkije is de minister optimistisch: “Ik ben voorstander van de toetreding van Turkije tot de Europese Unie. Natuurlijk moeten ze hun zaken in orde brengen en nog een paar voorwaarden vervullen, maar ik ben helemaal gekant tegen een poging om Europa verder te bepalen in termen van geografie. Waar eindigt Europa? Als u nu naar Sint-Petersburg gaat, een typisch Europese stad, belandt u in pure Italiaanse barok. Gaat u naar San Francisco, komt u in een Europese stad. Wat is nu een bepaling van Europa?” Het nut van een Turks lidmaatschap van de EU ligt voor de hand. De uitgestrektheid van het land en dus van de interne markt creëert een enorm afzetgebied voor West-Europese

producten. Naast economische argumenten speelt ook het veiligheidsaspect mee: “Ik vind het beter dat we een land, dat toch sociologisch een moslimland is, in Europa hebben dan tegen Europa. Als we Turkije wegduwen, dan duwen we het in het fundamentalistische kamp. Hoewel ze geen Arabieren zijn, kunnen de Turken een belangrijke brugfunctie vervullen tussen Europa en de moslimwereld.” Die argumenten pro toetreding worden nog te weinig uitgelegd aan de bange Europese burger, wat maakt dat die laatste niet weet waarover het gaat en zich laat meeslepen door het gebrek aan moed en visie bij zijn beleidsmakers. De toetreding van Turkije mag dan wel gemengde reacties uitlokken, het eventuele lidmaatschap van Marokko en Tunesië is pas echt controversieel te noemen. En toch ziet Eyskens een Europese toekomst weggelegd voor beide landen. “Als ik u nu zeg dat over 30 jaar de Marokkanen misschien lid worden van de

Europese Unie, dan lijkt dat *crazy*. Die reactie is niet eens zo vreemd hoor. Ook de Amerikaanse president Jefferson zou in 1800 zo gereageerd hebben mocht men hem gezegd hebben dat zijn verre opvolger in het jaar 2000 de president zou zijn van een unie van 50 deelstaten.” Eyskens benadrukt wel dat hij dan een Europa met verschillende snelheden voor ogen heeft.

Russisch reveil

De uitbreiding van Europa in oostelijke richting brengt ons in Oekraïne, dat zich waarschijnlijk in 2008 kandidaat zal stellen voor EU-lidmaatschap. Oekraïne wil de minister nog het voordeel van de twijfel geven en het eventueel binnen 20 tot 30 jaar laten toetreden, wanneer het voldoende geïntegreerd is. Een eventueel lidmaatschap van grote broer Rusland stuit echter op een *njet*. “Als we Rusland bij de Unie nemen, dan spreken we niet meer over een Europese Unie, maar over iets anders. Rusland chanteert ons met zijn aardgas en het is natuurlijk alles behalve een democratie. Dus ik denk dat we die boot best afhouden.” Daarmee wil Eyskens vooral niet gezegd hebben dat we niet met de Russen moeten praten. De Russische

“Democratie vereist veel van de leiders en van de mensen”

invloed in het Midden-Oosten en Iran kan op termijn nog van belang zijn voor de internationale vrede en stabiliteit. “Het is bijna onvermijdelijk dat Poetin zijn energiebronnen aanwendt als drukkingsmiddel om zich politiek te affirmeren. Rusland, althans de Sovjet-Unie, was een grote mogendheid die opnieuw een vinger in de pap wil. Het land kan nog steeds een belangrijke rol spelen in de wereldpolitiek, dus hen afsnauwen is het laatste wat we moeten doen.” We zien hoe het land de laatste jaren steeds autocratischer wordt, dat is niet helemaal onverwacht. “We moeten toegeven dat Rusland nooit een democratie gekend heeft. Het is altijd een hard regime geweest, onder de Tartaren, nadien onder de Romanovs en dan onder de communisten. Ze kennen een democratie niet, of het moest een hele wankle zijn.” Dat mag volgens Eyskens echter geen excuus zijn om de grootschalige corruptie in de politiek te tolereren of om elk democratisch concept achterwege te laten. “Democratie vereist natuurlijk veel van de

leiders en van de mensen. Dat vergt een hele trage evolutie. En ze zijn in Rusland nog ver van huis hoor.”

Geel gevaar

Naast de Russische profileringsdrang is ook de Chinese *boom* iets waar velen zich zorgen om maken. Bestaat er dan effectief zoiets als ‘het gele gevaar’? “Er is natuurlijk een geel gevaar. Maar er is ook een Indisch gevaar. En, als u het economisch bekijkt, is er ook een Slovaaks gevaar, een Tsjechisch gevaar, een Pools gevaar... China wordt en is reeds in belangrijke mate een grote mogendheid.

“Er is natuurlijk een geel gevaar. Maar er is ook een Indisch gevaar. En, als u het economisch bekijkt, is er ook een Slovaaks gevaar, een Tsjechisch gevaar, een Pools gevaar...”

Een kolossale dynamiek, een fantastisch land.” De westerse vrees voor het Chinese gevaar is volgens de voormalige minister van Buitenlandse Zaken dus schromelijk overdreven.

Ter illustratie haalt hij een van zijn boeken over de opkomst van de Nieuwe Wereld aan het einde van 19e eeuw aan, waarin de angst van de Europeanen beschreven stond. Europa was bang dat het platgewalst zou worden door de Amerikaanse industrie. Dat het niet zo’n vaart gelopen heeft, verklaart Eyskens door

het feit dat de Europese en Amerikaanse economie complementair zijn geworden. “Dat gaat ook zo gebeuren met de Chinese economie. Bovendien, vergeet niet dat de zogenaamde economische expansie in China niet Chinees is. Het zijn meestal westerse bedrijven die zich daar vestigen en produceren.”

Naast de economische angst verwacht de internationale gemeenschap ook van China dat het de mensenrechten zal respecteren. Vooral onder druk van de nakende Olympische Spelen ziet Eyskens de Chinese situatie gestaag evolueren. “Rusland en Amerika zijn, onder ons gezegd, ook nog allebei landen die de doodstraf toepassen *hè!*”

Op het vlak van normen en waarden wordt ook verwacht dat China steeds meer zal ‘verwestersen’. Dat is trouwens ook op andere landen toepasbaar. De minister van Staat besluit hoopvol. Het Westen heeft ook vreselijke toestanden meegemaakt, zoals de onderdrukking van de vrouw. “We hebben dat uiteindelijk ook allemaal verwerkt en uitgeschakeld. Dat is voor die landen een aanmoedigende boodschap: wij zijn het eigenlijk allemaal te boven gekomen.” ■